

► OSEBNO: MAJDA STARMAN

Zakaj si prišla?

Petinsedemdeset let pozneje: knjiga o življenju beguncev v koroških taboriščih, ki pomaga razumeti zgodovino in sedanji čas

V reki beguncev, ki so pred 75 leti morali zapustiti svoje domove in v strahu pred novo komunistično oblastjo poiskati zatočišče na Vetrinjskem polju, sta bila tudi Majda Šimenc in Lojze Starman. Oba sta bila še otroka: osemletna Majda je na pot odšla s sorodniki iz Vrhov v župniji Moravče, Lojze pa z družino iz Bitenj pri Kranju. Takrat se še nista poznala; njuna pot se je močneje povezala dobro desetletje pozneje v Špitalu. Poročila sta se jeseni 1958 v cerkvi pri Gospe Sveti in si streljaj od taboriščnih barak ustvarila dom, kjer živita še danes.

Fotografije so »oživele«: dobile so ime, priimek in zgodbo

Kako živ spomin imata zakonca Starman na pot čez Ljubelj, življenje v taboriščih Vetrinj,

Peggetz in Špital, je bilo zaznati že ob izidu knjige *Cvetoči hlas pelina* (Družina, 2014), ko sta »s podpisi« opremila številne arhivske fotografije iz tega časa: prepoznala sta osebe ali cele družine, ki so se iz koroških taborišč razšle po vsem svetu, datirala in opisala kulturne in verske dogodke ... Od dvajset tisoč arhivskih fotografij v lasti Rafaelove družbe (pokazali so jih tudi na razstavah v več sto slovenskih krajih in nemalokrat sta na odprtju pričevala Starmanova) so tako stotine fotografij dobesečno »oživele«, dobile ime in priimek ter »življenjsko zgodbo« posameznih Slovencev, razpršenih po Evropi, Argentini, Ameriki in Kanadi. »Ob pregledovanju fotografij sva intenzivno podoživljala otroštvo in taboriščni čas. Najbrž ni dovolj velikega 'soda', če bi zbirala vse solze ganjenosti,« sta povedala v pogovoru za

Družino pred šestimi leti. Majda pa je v zadnjih letih naredila še korak naprej in spomine popisala v knjigi *Ostali smo na Koroškem*; izjemna monografija na dobrih 250 straneh, kjer popisuje svoje življenje od otroštva do današnjih dni, je junija izšla pri Celovski Mohorjevi.

Dokument časa – emigracije in koroške zgodovine

Da je knjiga Majde Starman »prispevek k razsvetljevanju novejših slovenske zgodovine, zgodovine slovenske emigracije in koroške zgodovine«, je v predgovoru knjige zapisal dr. Valentin Inzko: »Argentinci, begunci, izseljenci, politična emigracija ali kakorkoli imenujemo tiste, ki so se 'umaknili' iz tedanje komunistične Jugoslavije, so del slovenskega telesa in vsi naj imajo svoje mesto v zgodovini slovenskega

naroda.« Večino knjige je Starmanova napisala v prvi osebi, tako lepe kot težke osebne zgodbe in pričevanja ljudi, ki jih je srečevala na osemdesetletni življenjski poti, pa podkrepila z mnogimi ohranjenimi pismi, dokumenti in zgodovinskimi dejstvi. Pisala je tako, kot je bilo, brez pretiravanja in brez olepševanja. »Želela sem, da se to pove, da ljudje izvedo, kaj se je dogajalo,« je o svojem »dokumentu časa« povedala za koroški tednik *Nedelja*.

Leta begunstva kot duhovne vaje

»Od kod si prišla? Zakaj si prišla? Kako dolgo si že tukaj? Zakaj ne greš nazaj v svojo domovino? Kje se bolje

Jože Andolšek, duhovnik v Špitalu ob Dravi

Zakonca Starman sta najstarejša farana v našem slovenskem oltarnem občestvu, zato sta tudi tista, ki sta kar najbolj oblikovala našo skupnost. Še pred leti je Majda skrbela za vso logistiko naše skupnosti, sedaj pa je odgovorna za razdelitev nedeljskih beril; pri mladih skrbi za lepo slovenščino. Duhovnik je del vsake družine in tako sem tudi jaz v družini Majde in Lojzeta velikokrat na kosilu in vpleten v pogovor. Odstirata mi zgodovino tukajšnjih nekdanjih beguncev, ki so se morali zaradi krutega komunističnega sistema v Jugoslaviji umakniti na tuje. In ko pripovedujeta o bolečini izgnanstva, v njunih besedah nikoli ne zaznam sovraštva do ljudi, ki so ju preganjali. Nasprotno: vsak dan jih vključujeta v molitev rožnega venca, enako pa seveda tudi svoje otroke, vnuke, duhovnike, ki so delovali v tej skupnosti, in vse, ki jih je usoda poglala po svetu.

1937

ROJENA v družini Šimenc, po domače Pr' Potokarju, v Podgori v župniji Dol pri Ljubljani.

1945

SE umakne s starimi starši, strici in tetami na Koroško.

1958

POROČI se z Lojzetom Starmanom, čez leto se rodi hči Ivana, za njo še pet otrok. Danes imata 24 vnukov in pravnukov.

1962

Z možem »prvič« uradno z vsemi dokumenti obiščeta sorodnike v Sloveniji.

2020

IZIDE njena druga knjiga *Ostali smo na Koroškem*.

živi?« Takšna in podobna vprašanja, piše v knjigi Starmanova, dobiva pogosto posebno v zadnjih 30 letih. »Začela so se, ko smo se konec osemdesetih let preselili na drugo stran ceste v Špitalu in dobili nove sosede, nadaljevalo z upokojitvijo moža, ko je čas prinesel drug način življenja in s tem nove prijatelje - z istimi vprašanji. Novi val beguncev na Koroško, ko slišijo, da govorimo drug jezik, spet sili k razmišljanju, v katero deželo spada naša družina ...« Kot odgovor je za nemško govoreče prijatelje že pred leti napisala knjigo *Zwei Herzen schlagen in meiner Brust* (V mojih prsih bije dvoje src), slovenski bralec bo odgovor našel v njeni novi monografiji. A že na

prvih straneh ponuja odgovor na eno od vprašanj: »Za boljše, zadovoljno življenje ni potrebno veliko denarja. V tistem času je večina spoznala, kako malo je potrebno za preživetje, če ima človek na voljo in pomoč za svojo dušo. Leta begunstva so bila leta duhovnih vaj.«

Prvič v domovino pod krinko nemških turistov

Majda Starman v knjigi odgovarja tudi na vprašanje, zakaj so ostali na Koroškem in se leta 1949, kot večina drugih, niso odločili za pot čez Atlantski ocean. »V Sloveniji sem imela mamo, še tri brate in sestro,« pripoveduje. Čeprav jih je komaj poznala, saj so jo še kot enoinpolletno deklico dali na kmetijo k starim staršem, stricem in tetam. Z očetom sta se našla na poti na Koroško in dobrih deset let na Koroškem preživela skupaj. »Mama je dobila dovoljenje za obisk leta 1957. Oče je bil že bolan. Želela sta si, da bi umrl doma. Ker so bile številne prošnje za vrnitev zavrjene, smo ga julija 1960, tri tedne pred smrtjo, dobesedno 'prešvercali' z vlakom domov.« Tudi Majda in Lojze dolgo nista videla Slovenije: prvič sta se s skupino nemških turistov odpravila na Bled in se tam za nekaj ur srečala s sorodniki, z uradnim dovoljenjem pa sta lahko potovala šele leta 1962 na zlato mašo Majdinega strica - oba imata namreč strica, Majda pa tudi nečaka, duhovnika.

Izkrivljeno prikazan čas

Po Lojzetovi upokojitvi - izučil se je za mizarja in od leta 1951 pa do upokojitve, torej polnih 43 let, delal pri istem delodajalcu, Majda pa je bila večina doma mama in gospodinja - Starmanova veliko potujeta. Ne obiskujeta le družin svojih šestih otrok, razkrpljenih po vsem svetu, obiskala sta že tudi »sotaboriščnike« v Severni in Južni Ameriki. »Srečanja so vedno prisrčna. Za mnoge rojake v domovini pa še vedno veljamo za kolaborante, še pred kratkim mi je znanec v Ljubljani zabrusil, da sem izdajalec naroda,« je dejal Lojze v zadnjem pogovoru za *Družino*: »Nepoznavanje zgodovine, prelaganje krivde na eno stran hromi slovenski narod. Vojni in povojni čas je obravnavan popolnoma izkrivljeno. Tudi zato, da bi pomagala slovenskemu narodu, da se otrese napačnih predstav, pričujeva, kamor naju povabijo.« In k razbijanju »tabujev« naj pomaga tudi nova Majdina knjiga.

KSENJA HOČEVAR

ksenja.hocevar@druzina.si